

Марина Свалова

ПОЧУТИ КОСМОС: ПРО МУЗИКУ Й НЕ ТІЛЬКИ (РОЗМОВА З НАРОДНИМ АРТИСТОМ УКРАЇНИ ВІТАЛІЄМ СКАКУНОМ)

Відомий композитор і диригент Віталій Скакун належить до тих творчих натур, які вміють сприймати світ цілісно. Без цього він не відчуває себе Маестро. За його плечима – нелегкий шлях до музики: від захопленого звуками народної пісні сільського хлопчика до оперно-симфонічного диригента. Нині Віталій Михайлович – диригент Полтавського академічного музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя, де 2000 р. заснував Полтавський симфонічний оркестр; композитор, художній керівник, народний артист України. Автор багатьох концертних програм для симфонічного оркестру, до яких увійшли твори світових класиків; музики до театральних вистав “Енеїда” І. Котляревського, “Ніч перед Різдом” М. Гоголя; пісень на вірші полтавських поетів, зокрема: “Ода Полтавському краю”, “Україна моя”, “Ковилтрава”, “Осінній вальс”, “Ти чуєш, як серце співає?”,

“Поєма про матір”, триптиха “Три романи любові”. За створення музики до вистав “Енеїда” та “Сорочинський ярмарок” здобув обласну мистецьку премію імені Панаса Мирного. За активну творчу діяльність нагороджений багатьма почесними відзнаками.

– Віталію Михайловичу, як Ви прийшли до музики, коли вперше відчули її в собі? Чи можливо взагалі зафіксувати той момент, коли в душі вперше починає щось звучати?

Віталій Скакун: Народився я 1950 року на Сумщині. Моя Батьківщина – так звані “неперспективні” хутори: були в ті часи такі маленькі хуторці – по 15–20 хат збирали в колгоспи. Зараз там простягаються поля. Із раннього дитинства пригадую: бабуся на печі співає, а я підбираю музику на слух... Бабуся моя прожила довге життя, а коли вже зовсім осліпла, то не співала, а просто шепотіла тексти пісень. У ній, безумовно, був закладений серйозний потенціал...

Це й були такі перші кроки. Безумовно, музику дуже любив. А першою моєю музичною школою стала гармошка. Пам’ятається, у сусідньому селі був хлопець, який мав цей інструмент. Ми пасли з ним череду, і я замість нього бігав завертати корів, аби дав мені трішки пограти.

Ото сиджу на пеньку й підбираю музику. Також був піонерський табір під Ромнами,

куди мене, хлопчину із загубленого в ярах хуторка, батьки одного разу відправили. Там якийсь чоловік (вожатий, як мені зараз пригадується) був музичним керівником. То я постійно бігав за ним, слухав, як він грає. Потім набрався сміливості й запитав: “Де Ви вчилися, що так добре граєте?” “У Гадяцькому культосвітньому училищі”, – відповів він... Загалом, родина наша мала хист до музики: і мама, й бабуся добре співали. Але грою на музичних інструментах ніхто не володів. Сталося так, що після восьми класів повіз мене батько разом із шкільним товаришем вступати до Сумського професійно-технічного училища. Мене прийняли, а товаришеві не вистачило кількох місяців – сказали, малий. То я без нього навчатися відмовився. Безумовно, душа моя вже тоді тягнулася до музики.

– Очевидно, спрацював генетичний код. Музика сама спрямувала Вас далі...

Віталій Скакун: Так, згодом поїхав вступати до Сумського музичного училища, але там відмовили: “Ти ж нот не знаєш, куди

ж тобі!” Довелося їхати до Гадацького культосвітнього училища. Там дуже вперто працював. Звісно, те, що було закладено в дитинстві, переросло не просто в шалене бажання стати диригентом: я тоді про це навіть і не гадав (це була для мене така висота!), а в мрію займатися музикою завжди. Звісно, всього можна досягти наполегливою працею.

До Київської державної консерваторії мене взяли з великою неохотою. Та й правда, за три роки важко було підготуватися до вступу до найсерйознішого музичного вишу України. Але один тамтешній педагог – Д. Завадинський – сказав: “А я його до себе візьму!” Отакій потрапив до консерваторії. Безумовно, інші студенти, які вступали вже після музичних шкіл та училищ, на моєму фоні виглядали просто “академіками”. На мене дивилися зверхньо, проте на п'ятому курсі найважчий твір я зміг виконати найкраще. Так, саме Д. Завадинський “потягнув” мене у велику музику... Після закінчення Київської консерваторії я три роки працював у музичному училищі Сіверодонецька як диригент хору й викладач хорових дисциплін. Саме тоді мені написала листа дружина Г. Верьовки – професор Елеонора Скрипчинська, хоч безпосередньо в неї я не займався: “Тобі треба вчитися далі!”. Це було великим поштовхом для мене. Без нього, може, я й застряг би в музичному училищі в хорових класах. Значить, вдалося їй щось хороше в мені розглядати (*сміється*).

– *І Ви скористалися цією порадою?*

Віталій Скакун: Вона написала рекомендаційного листа у Львівську консерваторію. Там був викладачем М. Колесса – вчитель

видатного диригента С. Турчака. Я дістався літаком до Львова, й Колесса, навіть не прослуховуючи мене, запропонував зустрітися з ректором. А ректором на той час був такий собі пан Дашак, який відразу запитав, чи я є членом партії. Я сказав, що ні. “Ну, тоді приходьте, коли вступите до партії”, – відповів Дашак. Отакі були тоді ректори. Я повернувся назад, та через три роки вступив до Київської консерваторії й закінчив її по класу професора В. Гнедаша, здобувши фах оперно-симфонічного диригента. Безумовно, працювати доводилось багато, бо все-таки відсутня була попередня “база”.

Згодом тринадцять років пропрацював у Київському оркестрі народних інструментів. Та вчився я на класичну музику, тож мене цікавили великі музичні форми.

– *А чому ж Ви змінили Київ на Полтаву?*

Віталій Скакун: Моя родина жила в Києві, ми мали квартиру, але якось нудно було працювати в тому оркестрі. Мене покликали до Полтави, і я вирішив приїхати. Рік мешкав у готелі. Спочатку було дуже важко. Пригадую, постійно думав про те, як гратиму симфонії, коли нот немає. Навіть уночі прокидався з такою гризотою. Зізнаюся, в Полтаві тоді мало хто знав, що таке оркестрова партія. Власне, переді мною було незоране поле. Проте завжди бачив перспективу. Слава Богу, нині Полтавському симфонічному оркестру вже десять років, у Полтаві сформована потужна симфонічна бібліотека. Я спілкуюся з багатьма українськими диригентами, й вони діляться зі мною різноманітними матеріалами.

Варто наголосити також на ставленні молодого покоління до класичної музики. Прекрасно, що нині молодь тягнеться до серйозного, відвідує симфонічні концерти. Нещодавно ми побували в Черкаській області, разом із талановитою лекторкою-скрипалькою Аліною Сіягівською провели концерт-лекцію “Чарівна паличка диригента”, такий собі урок-знайомство з музикою. Приймали нас дуже щиро. Вразив такий факт: із Моринців на концерт приїхала вчителька й поцілувала мені руку...

– *Справді, такі відчуття й переживання не просто передати словами – легше музикою та серцем... Але все ж: класична*

музика як духовний феномен – прокоментуйте своє розуміння.

Віталій Скакун: Чому таке визначення – класична?.. Наприклад, романтична за стилем музика – теж класика. Скажімо, Чайковський як романтик є класиком. На моє глибоке переконання, класика – це не стиль. Класичними є твори, в яких зафіксовано Вічність. І це стосується не тільки музичного мистецтва. Недарма ж ми Ліну Костенко називаємо живим класиком: вона пише про вічні категорії. Або Миколу Гоголя, який для мене особисто був і залишається невичерпною глибиною. Вічне – це любов і ненависть, життя й смерть, сміх і сльози. Це Космос. Як бачимо, музика тут дуже схожа на літературу. Художник (особистість) і суспільство також є основними категоріями класичної музики. Геніальні композитори завжди йдуть попереду свого часу, суспільство ж чинить їм спротив. У музиці завжди закодовано “розмову кризь віки”, щоб це духовне протистояння помітили прийдешні. Наприклад, через конкретну партитуру Бетховен говорить зі мною... І я розумію, що в суспільстві завжди існує певний дискомфорт для великих особистостей. Так виникає рух уперед.

– І як цю “розмову кризь віки” диригентові вдається донести до оркестру?

Віталій Скакун: У цьому контексті я можу порівняти себе з проповідником: як духовний отець доносить Слово Боже до вірян, так і я повинен передати музику іншим людям. Звісно, існують різні методика передачі партитури. Це цілий комплекс. Проте завжди варто відчувати духовні виміри тієї епохи, музику якої треба зіграти. Наприклад, у часи Бетховена були інші швидкості, інші мрії. Така музика вчить думати про речі високі, про Космос... Так, це ідеалізм, чисті ідеї, політ думки... Скажу ще одне: розкриття змісту твору – це передовсім віра в те, що ти робиш, віра в музику як віра в життя. Водночас слід пам'ятати, що мистецтво є вищим за реальне життя, бо мистецтво – це “наджиття”.

Є ще й вічний антагонізм між диригентом і оркестром, адже всі люди мають право відчувати музику по-своєму. Але створення

цілісності, гармонії – то завдання диригента, його воля, навіть своєрідний тиск на інших. Диригент, як і вчитель, у позитивному розумінні, повинен уміти перемагати чужу волю, інтуїтивно знаходити правильні шляхи в технології спілкування з людьми. І, мабуть, найкраще цьому вчить сама музика.

– Так, музика є потужним стимулом для духовного зростання. Як саме, на Ваш погляд, вона допомагає людині досягнути духовної висоти?

Віталій Скакун: Передовсім треба розкрити питання: як сприймається музика? А сприймаємо ми її емоційно-інтуїтивно. Спершу як звук, а потім аналізуємо саму суть. Так, я був би зовсім іншою людиною, якби не займався музикою. Вона спонукає нас до широкого мислення, нагадує про Всесвіт; людина тонше відчуває запах, колір, зміни навколо себе. Такі відчуття властиві кожній людині.

– Чи можна навчитися чути музику, сприймати її?

Віталій Скакун: Можна! Єдине, що для цього треба, – зізнатися собі, що я чогось не розумію, і це викличе внутрішній спротив: “А як же це розуміють інші? Чим я гірший?” Головне – не бути байдужим і в будь-якому віці не втрачати відчуття розвитку. Адже кожна людина може плакати й сміятися, а музика – це емоції. Крім того, в нашій країні є проблеми зі ставленням до музики на державному рівні. Якщо, скажімо, в Швейцарії (як свідчить мій син-скрипаль) у крамницях звучить Бах, то в нас – Сердючка...

– Віталію Михайловичу, як Ви, будучи ще й композитором, співвідносите поняття композитора й диригента. Що це – різні грані душі чи внутрішнє протистояння?

Віталій Скакун: Композиторська практика, безумовно, допомагає в розкритті чужої музики. Бо диригент і композитор вчаться один в одного. Коли ж говорити про стосунки двох людей – диригента й композитора, – то треба бачити в кожному творцеві музики Моцарта, як сказав відомий диригент Володимир Кожухар.

– 2006 року Ви з оркестром гастролювали в Італії й дали там близько п'ятдесяти концертів. Як там ставляться до класичної музики?

Віталій Скакун: Італійці дуже люблять і добре знають свою музику. Це своєрідний націоналізм, у доброму розумінні. Навіть пересічні громадяни в Італії прекрасно знаються на оперній музиці. Пригадую, іноді ми давали концерти під відкритим небом, на вулиці, в таких затишних дворах, де просто чудова акустика. Нас уважно слухали, а коли ми оголошували, скажімо, Дж. Россіні, це сприймалося з великим задоволенням і гордістю за свою країну. В Україні ж більше знають народну творчість. Знову повернуся до державної політики в цьому напрямку: де ми зараз почуємо симфонічну музику на телебаченні? Справа в тому, що багато каналів – не в руках держави, а приватних осіб. Нам потрібна цілісна державна програма, яка сприяла б культурному зростанню людини, допомагала б із самого дитинства знайомитися не лише з видатними

музичними та літературними творами, а й учила, як правильно користуватися ножем та виделкою чи носити костюм...

– Як тут не погодитися?! Шкода тільки, що не завжди чують у нас голос інтелігенції в какофонії політичних сирен... Та все ж, Ви і Ваш колектив так багато зробили для музичного життя Полтави й України! А що скажете про творчі плани на майбутнє?

Віталій Скакун: 28 квітня ми їздили до Москви на музичний фестиваль "Єврооркестр-2010". Дуже втішений, що Полтава представляла саме симфонічну музику. Хоч у репертуарі нашого оркестру програми різних стилів: джаз, класична музика, романтика, українська сучасна музика, зокрема творчість полтавських композиторів. Приємно, що на цьому фестивалі полтавці взяли участь у заключному збірному концерті, де виступали музиканти відомих московських оркестрів. Наприкінці травня відбудеться концерт, присвячений сучасним композиторам (у тому числі й полтавським). У червні плануємо запросити для концерту якогось цікавого піаніста. Ту програму, що готуємо на Москву, презентуємо і в Полтаві. А музики написано стільки, що замало буде й кількох людських життів, аби її зіграти. Плани – безкінечні. Тому треба якомога більше працювати, а посіяне зерно обов'язково проросте! Головне – любити те, що ти робиш. Бо все прекрасне народжується з любові.

– Дякую Вам, Маестро, за змістовну й щирі розмову. Нехай Вам завжди щастить на колосистій ниві музики, а добрі плоди Вашої праці зійдуть новою благодаттю в людських душах!

